

УДК 37.016:[811.161.1:81'243]:004.9

АДУКАЦЫЙНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ ПРЫ АНЛАЙН-НАВУЧАННІ (НА ПРЫКЛАДЗЕ ДЫСЦЫПЛІНЫ «РУСКАЯ МОВА ЯК ЗАМЕЖНАЯ»)

Якавенка С.У.¹, Свірыдовіч І.А.², Кесарава В.В.²¹ *Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі, г. Мінск, Беларусь, s.iakovenko@bsuir.by*² *Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, г. Мінск, Беларусь*

Анотацыя. У артыкуле разглядаюцца пытанні, звязаныя з арганізацыяй адукацыйнай дзейнасці пры дыстанцыйным фармаце выкладання дысцыпліны «Руская мова як замежная». Праводзіцца аналіз анлайн-платформ, якія дазваляюць ствараць інтэрактыўныя заданні для слухачоў, ажыццяўляць прамержавы і выніковы кантроль паспяховасці.

Ключавыя словы. Дыстанцыйнае навучанне, інтэрактыўнасць, анлайн-платформа, тэхналогія, канструктар тэстаў, метадычнае забеспячэнне.

Многія спецыялісты па стратэгічных праблемах адукацыі называюць on-line навучанне самай перспектыўнай адукацыйнай сістэмай XXI стагоддзя. Задоўга да таго, як дадзеная форма навучання стала вымушанай мерай эпідэміялагічнай бяспекі вучэбнага працэсу, яе патэнцыял і актуальнасць не раз станавіліся прадметам даследаванняў і абмеркаванняў [1]. Аднак у сувязі з тым, што ў сучасных даследаваннях тэрміны «анлайн-навучанне», «дыстанцыйнае навучанне» і «электроннае навучанне» часта выкарыстоўваюцца як сінанімічныя адзін аднаму, перш за ўсё неабходна ўдакладніць, як фактычна суадносіцца іх значэнне і ці могуць яны быць узаемазамяняльнымі. Тэрмін «электроннае навучанне» сустракаецца пераважна ў працах расійскіх даследчыкаў і замацаваны ў законе РФ «Аб адукацыі». Пад дыстанцыйным навучаннем разумеецца арганізацыя адукацыйнай дзейнасці пры ўмове апасродкаванага ўзаемадзеяння выкладчыка і навучэнца з дапамогай сучасных інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій. Пры гэтым дыстанцыйнае навучанне можа набываць наступныя формы:

1) Сінхроннае дыстанцыйнае навучанне (або анлайн-навучанне), якое адбываецца ў рэальным часе, гэта значыць, выкладчык віртуальна прысутнічае на занятках і працуе адначасова з навучэнцамі;

2) Асінхроннае навучанне, якое прадугледжвае размяшчэнне на адукацыйнай анлайн-платформе (Coursera, Moodle, Getcourse) загадзя падрыхтаванага вучэбнага матэрыялу, доступ да якога адкрыты на працягу некаторага часу. Такі від дыстанцыйнага навучання не арыентаваны на рэгулярнае ўзаемадзеянне выкладчыка і навучэнца ў рэальным часе і мае на ўвазе вялікую долю самастойнасці слухача курса ў вучэбным працэсе.

Зыходзячы з прапанаванай класіфікацыі, мы можам вылучыць наступныя істотныя характарыстыкі анлайн навучання:

– вучэбны працэс адбываецца ў рэжыме рэальнага часу па сетцы Internet;

– галоўны сродак навучання – праграмы для канферэнц-сувязі (Skype, Zoom), якія маюць

інструменты дэманстрацыі экрана, а таксама ўводу і карэкцыі тэксту па-над дэманстраванай выявай;

– з тэхнічнага пункту гледжання працоўнае месца слухача анлайн-курса (г.зн. доступ да камп'ютара, інтэрнэту, іх хуткасць і магутнасць) арганізуецца ім самім (у адпаведнасці з мінімальным тэхнічным рэгламентам, рэкамендаваным складальнікамі курса);

– адсутнічае абмежаванне па геаграфічным месцазнаходжанні слухача курса, аднак захоўваецца прывязка да часу пачатку і завяршэння анлайн-заняткаў;

– у навучанні замежным мовам: «штучнасць» вучэбнага асяроддзя (віртуальнага класа) стварае абмежаванні пры выкананні практыкаванняў камунікатыўнага характару (абмеркаванне ў групах, ролевая гульня, спантанны дыялог і г. д.);

– для кампенсацыі камунікатыўных абмежаванняў, упор робіцца на нагляднасці і інтэрактыўнасці прадстаўленага вучэбнага матэрыялу.

Наш вопыт практычнай рэалізацыі анлайн-навучання РМЗ паказаў, што дыстанцыйны фармат можа з'яўляцца толькі часткай змешанай вочна-дыстанцыйнай праграмы навучання, і не можа поўнасьцю выцесніць традыцыйны аўдыторны заняткі [2]. Сярод пераваг анлайн-навучання замежным мовам і, у прыватнасці, РМЗ, можна вылучыць наступныя:

– магчымасць пастаяннага выкарыстання розных форм і відаў інтэрактыўных матэрыялаў (відэа, аўдыё, анімацыя, flash-гульні, віктарыны, прэзентацыі) без прыцягнення дадатковых тэхнічных сродкаў (праектара або інтэрактыўнай дошкі, як падчас аўдыторных заняткаў);

– высокая ступень індывідуалізацыі вучэбнага курса;

– спрашчэнне працэсу паўтарэння матэрыялу за кошт магчымасці паўторнага прагляду відэазапісаў заняткаў;

– выкарыстанне разнастайных формаў арганізацыі дамашняга задання і самастойнай падрыхтоўкі да заняткаў (пры ўмове камбінавання анлайн-навучання з асінхронным).

У 2022–2023 навучальным годзе на факультэце даўніверсітэцкай падрыхтоўкі БДПУ ўпершыню была ўкаранёна і выкарыстана праграма

змешанага навучання РМЗ агульным аб'ёмам 1200 гадзін, якія першапачаткова былі размеркаваны паміж працай анлайн і аўдыторнымі заняткамі ў суадносінах 60/40. Навучальная праграма была пабудавана на аснове модульнай сістэмы, што прадугледжвае правядзенне бягучай атэстацыі пасля заканчэння вывучэння асобных раздзелаў (модуляў). Апошнія спрыяе своєчасоваму выяўленню прабелаў у ведах слухачоў, іх карэкцыі і ўстараненню. Неабходна адзначыць, што на сённяшні дзень вядучыя метадысты выкладання замежных моў сыходзяцца ў меркаванні, што менавіта змешаная форма навучання (Blended learning) з'яўляецца найбольш аптымальнай і эфектыўнай, а анлайн-навучанне павінна прымяняцца ў якасці дапаўнення, якое пашырае магчымасці і патэнцыял вучэбнага курса [3]. Гэта звязана з тым, што нягледзячы на відавочныя перавагі (інтэрактыўнасць, гнуткасць, незалежнасць ад часу і месца навучання) і навізну анлайн-тэхналогій, яны не могуць стаць эфектыўным метадычным інструментам у руках непадрыхтаванага або неспрактыванага выкладчыка. Таму выкладчыкі факультэта пачыналі працу ў новым для іх працяглым анлайн-фармаце з усведамленнем таго, што анлайн-навучанне – гэта не проста алічбоўка лекцый і заданняў, а новае вымярэнне сучаснага педагагічнага працэсу, якое патрабуе не толькі адмысловых ведаў, але і абавязковага матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння. На першым этапе ажыццяўлення дыстанцыйнага навучання факультэт меў вучэбна-метадычныя комплексы ў электронным выглядзе па 7 вучэбных прадметах, размешчаных у рэпазітары універсітэта, нязначнай колькасцю тэарэтычных і кантрольна-вымяральных матэрыялаў па некаторых навучальных дысцыплінах, прадстаўленымі ў сістэме Moodle.

Падчас вучэбнага працэсу на курсе РМЗ у якасці асноўнага праграмнага інструмента выкарыстоўваўся дадатак Zoom, які, на думку слухачоў і выкладчыкаў, прапануе найбольш аптымальны набор інструментаў нагляднасці пры працы з дэманстрацыйным экранам (указка, маркеры, сумеснае выкарыстанне экрана) у рэжыме анлайн-канферэнцыі [4].

Гнуткі і даступны функцыянал праграмы Zoom, якая выкарыстоўвалася для арганізацыі «віртуальнай анлайн-аўдыторыі», дазволіў выкладчыкам РМЗ разнастаіць вучэбны працэс выкарыстаннем наступных інтэрактыўных вучэбных прылад:

– WordWall і Learning Apps – анлайн-платформы, якія дазваляюць стварыць больш за 30 відаў інтэрактыўных заданняў, з якіх на анлайн-занятках РМЗ паспяхова выкарыстоўваліся: віктарына, крыжаванка, падбор пары «выява – фраза», класіфікацыя паняццяў па групах, апісанне выявы, філворд, скрэбл (складанне слоў з прапанаваных літар), практыкаванні на парадак слоў у сказе. Аднак галоўнай перавагай працы з дадзенымі сэрвісамі аказалася нават не разнастайнасць формаў інтэрактыўных заданняў, а магчымасць іх інтэграцыі

ў СДН Moodle у выглядзе элемента старонкі (а не проста спасылкі на заданне, як рабілася раней);

– сэрвіс Onlinetestpad – стаў незаменным памочнікам выкладчыкаў пры правядзенні паўрочнага, прамежкавага і выніковага кантролю па выкананых модулях праграмы. З'яўляючыся па сутнасці канструктарам тэставых заданняў, Onlinetestpad дазваляе максімальна выкарыстоўваць перавагі інтэрактыўнага тэсту:

– аўтаматызацыю праверкі заданняў (навучэнец можа бачыць свой бал і разбор памылак адразу пасля праходжання тэста, што дазваляе істотна эканоміць час; выкладчык, у сваю чаргу, можа адразу ўбачыць і прааналізаваць дынаміку ўсёй групы і паўторна вяртацца да гэтай інфармацыі пры неабходнасці);

– магчымасць разнастаіць форму працы з тэстам за кошт выкарыстання тэлефона і камп'ютара як інструмента тэсціравання (напрыклад, навучэнцам прапануецца не проста выбраць або ўпісаць правільны адказ, а класіфікаваць элементы па групах, выкарыстоўваючы мыш або сэнсарны экран, запісаць і прымацаваць аўдыёфайл або фота і г. д.);

– магчымасць інтэграцыі аўдыё і відэамаатэрыялу непасрэдна ў тэст, без прыцягнення дадатковых тэхнічных сродкаў;

– у адрозненне ад сэрвісу Google Forms, які таксама можа выкарыстоўвацца як канструктар тэстаў, доступ да Onlinetestpad не блакіруецца ў КНР;

– як і інтэрактыўныя практыкаванні з WordWall, стварэння тэсты можна непасрэдна дадаваць у курс СДН Moodle у выглядзе элемента старонкі;

– платформа Canva – актыўна выкарыстоўвалася ў 2 семестры, калі для анлайн-заняткаў прыярытэтным стала выкарыстанне сродкаў нагляднасці пры працы з граматычнымі практыкаваннямі (а не толькі з фанетычнымі і лексічнымі гульнямі, як было ў 1 семестры). Галоўнай перавагай Canva як шматфункцыянальнай прылады графічнага дызайну з'яўляецца магчымасць стварэння працоўных лістоў з практыкаваннямі, прэзентацый для працы з тэарэтычным матэрыялам і нават публікацый для сацсетак без якіх-небудзь абмежаванняў па памеры або размяшчэнні элементаў (у адрозненне ад праграм Microsoft Word і Powerpoint. У перспектыве дадзены сэрвіс можа стаць эфектыўным інструментам для нападўнення курса РМЗ ў СДН Moodle ці нават распрацоўкі ўласных вучэбных дапаможнікаў.

Сярод дадатковых тэхнічных інструментаў забеспячэння анлайн-навучання РМЗ найменш распрацаванай засталася СДН Moodle [5]. У ліку асноўных прычын можна назваць наступныя. Moodle з'яўляецца не проста сайтам або праграмай, якая дазваляе ствараць асобныя элементы інтэрактыўнага навучання (як Wordwall або Onlinetestpad), а паўнаўартаснай сістэмай арганізацыі аўтаномнага (асінхроннага) дыстанцыйнага навучання. Таму, як і любая сістэма, Moodle патрабуе, па-першае, пэўных навыкаў працы як ад выкладчыкаў, якія ствараюць курс, так і ад слухачоў, якія ўпершыню

працуюць з ім. Улічваючы інтэнсіўны тэмп працы на анлайн-занятках (які прадугледжваюць не толькі працу з электроннай версіяй падручніка, але і падрыхтоўку інтэрактыўных практыкаванняў), выкладчыкі сутыкнуліся з пэўнымі цяжкасцямі ў адначасовым засваенні сінхроннай (анлайн-заняткі) і асінхроннай (курс у Moodle) формаў дыстанцыйнага навучання. Да прыкладу, адна з самых галоўных цяжкасцей узнікла ўжо ў самым пачатку выкарыстання дадзенай сістэмы: як распрацаваць структуру дыстанцыйнага курса ў Moodle, каб яна адпавядала як праграме, так і фактычна вывучанаму на анлайн-занятках матэрыялу? Як і які матэрыял неабходна размяшчаць у раздзеле ўрока, каб ён стаў сапраўды інтэрактыўным, з элементамі маўленчай размінкі, паўтарэння матэрыялу, кантролю і самакантролю, работы з аўдзіраваннем, работы з рознымі відамі чытання і напісання тэкстаў? Тым не менш за час працы ў анлайн-фармаце ў раздзеле дыстанцыйнага курса РМЗ з СДН Moodle былі размешчаны прэзентацыі, аўдыёматэрыялы, інтэрактыўныя тэсты, flash-гульні па пройдзеных тэмах, што з'яўляецца добрай базай для далейшай працы над дыстанцыйным курсам РМЗ дадаткова да анлайн-заняткаў.

Першы досвед арганізацыі доўгатэрміновага анлайн-курса РМЗ паказаў, што дадзеная форма навучання можа эфектыўна ўжывацца ў вучэбным працэсе без шкоды для якасці ведаў слухачоў, але з улікам шэрага нюансаў тэхнічнага, метадычнага і арганізацыйнага характару. Сярэднія балы, атрыманыя слухачамі, якія навучаліся ў дыстанцыйна-аўдыторным рэжыме, на выніковых выпрабаваннях аказаліся сувымернымі з выніковымі адзнакамі выпускнікоў мінулых гадоў.

Фармат анлайн-курса дазваляе значна пашырыць метадычны інструментарый выкладчыка РМЗ за кошт даступнасці інтэрактыўных тэхналогій і, як вынік, павысіць цікавасць да курса як унікальнага сучаснага вучэбнага прадукту. Змешанае навучанне з'яўляецца адной з перспектыўных сучасных адукацыйных тэхналогій, у аснове якой ляжыць канцэпцыя аб'яднання электроннага навучання і дыстанцыйных адукацыйных тэхналогій.

Сярод галоўных пераваг дадзенага навучання можна вылучыць:

- навучэнец атрымлівае магчымасць асвоіць патрэбныя веды і ўменні ў зручным фармаце;
- дакладнае разуменне таго, якія вынікі павінна прынесці навучанне;
- актыўнае сацыяльнае ўзаемадзеянне навучэнцаў паміж сабой і з выкладчыкамі;
- асобны кантроль за навучаннем;
- прыярытэт самастойнай дзейнасці навучэнца;
- выбіральнасць адукацыйнай траекторыі.

Такім чынам, грунтуючыся на сістэмным досведзе выкладання РМЗ, тэхналогія змешанага навучання ўяўляецца перспектыўнай у навучанні рускай мове як замежнай. Для яе паспяховага прымянення неабходна працягнуць работу над стварэннем профільных анлайн-рэсурсаў, якія створаць магчымасці для індывідуалізацыі навучання. Важна навукова асэнсоўваць педагагічны вопыт каб мець магчымасць удасканалваць і распаўсюджваць тэхналогію змешанага навучання ў практыцы РМЗ.

Літаратура

1. Вершило, Д.Н. Организационное и учебно-методическое обеспечение дистанционного обучения / Д.Н. Вершило // Дистанционное обучение – образовательная среда XXI века: материалы IX международной научно-методической конференции, Минск, 3–4 декабря 2015 г. / Белорус. гос. ун-т информатики и радиоэлектроники. – Минск, 2015. – С. 94 – 95.
2. Бердичевский, А.Л. Русский язык дистанционно-контактно: учеб. пособие / А.Л. Бердичевский. – М.: Русский язык. Курсы, 2020. – 64 с.
3. Nielsen J. How Do Users Read on the Web Mode of access: <https://www.nngroup.com/articles/how-users-read-on-the-web>. – Date of access: 20.03.2021.
4. Насонова, Н.А. Облачная платформа ZOOM – одна из форм дистанционного обучения / Н.А. Насонова, Д.А. Соколов, О.П. Гундарева // Дистанционное обучение: материалы Всероссийской научно-практической конференции, Чебоксары, 16 июля 2020 г. / Чувашский гос. ун-т им. И.Н. Ульянова. – Чебоксары, 2020. – С.51–54.
5. Адясова, Л.Е. Обзор возможностей электронной платформы MOODLE в практике создания современного учебного курса по русскому языку как иностранному / Л.Е. Адясова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2020. – №6. – С. 125-128.

EDUCATIONAL ACTIVITIES IN ON-LINE TRAINING (ON THE EXAMPLE OF THE DISCIPLINE "RUSSIAN AS FOREIGN LANGUAGE")

S.V. Yakovenko¹, I.A. Sviridovich², O.V. Kesareva²

¹ Belarusian State University of Informatics and Radioelectronics, Minsk, Belarus, s.iakovenko@bsuir.by

² Belarusian State Pedagogical University named after Maxim Tank, Minsk, Belarus

Abstract. The article discusses issues related to the organization of educational activities in the remote format of teaching the discipline "Russian as Foreign Language". Article provides the analysis of online platforms allowing to create interactive assignments for students and to carry out intermediate and final control of study progress.

Keywords. Distance learning, interactivity, online platform, technology, test constructor, methodological support.